

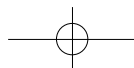
Az amerikai–magyar diplomáciai kapcsolatok (1990–1994)

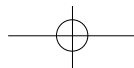
Keskeny Linda

Az első szabad választásokat Magyarországon, az egykori kommunista országban 1990 áprilisában a Magyar Demokrata Fórum nyerte meg. A pártelnökből lett miniszterelnök, Antall József kezdettől fogva igen jó baráti viszonyt tartott fenn George Bush amerikai elnökkel, ami Antall József halála után egyetlen miniszterelnöknek sem sikerült. A két államfőnek köszönhetően Magyarország elindult egy új, szabad, demokratikus rendszer, illetve a piacgazdaság felé. A legnagyobb cégek (General Electric, General Motors, Alcoa, Ford, IBM stb.) leányvállalatai kezdték meg nálunk üzleti tevékenységüket. Az új miniszterelnök a határon túli magyarokra, a történelem emlékeire, valamint a jó szomszédsági viszonyra való tekintettel elsőként kezdeményezte a szorosabb együttműködést Lengyelországgal és Csehszlovákiával, mint ahogy a Varsói Szerződés feloszlását is elsőként vetette fel a magyar kormány. Az így létrejött „visegrádi csoport” felismerte az atlanti kapcsolatok fontosságát, ennek keretében látogatott el Bill Clinton elnök 1994-ben Prágába, aki támogatásáról biztosította ezt az együttműködést. A Magyarországot igen közelről érintő délszláv válság hozzájárult az Egyesült Államok és

KESKENY LINDA,

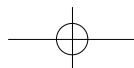
Polgári Szemle · 7. évfolyam 2. szám

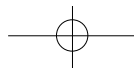
hazánk közötti viszony elmélyüléséhez, amely évekkel később az atlanti szövetséget jelentette.

MAGYARORSZÁG DEMOKRATIKUS ÁTALAKULÁSA

A kommunizmus bukása előtt Magyarország volt a legfelkészültebb, hogy elinduljon a kapitalizmus felé a kelet-európai országok közül. Hazánkban gyorsabban indultak be a reformok, mert az előző kormány már lassan, de elkezdte liberalizálni a gazdaság egyes szektorait. Ugyanakkor az Antall-kormánynak szembe kellett néznie a 20 milliárd dolláros államadóssággal, ami egész Kelet-Európában nálunk volt a legmagasabb. A parlamentben egy három pártból álló koalíció és egy erős ellenzék irányította a politikát; így létrejött a „checks and balances” szisztéma, ami szintén nem volt minden országra jellemző ebben a térségben. Magyarországnak sikerült megtartania a vezető szerepét, amely az új kelet-európai demokráciák közül eddig hallgatólagosan megillette.¹ Ezt bizonyítja, hogy hazánk 1990. november 6-án elsőként lett az Európa Tanács tagja. Mindezek után Bush elnök 1989 októberében nyugodtan állíthatta azt, hogy Magyarország már egy valódi demokrácia.² Az új kormány nemzeti érdekeken alapuló, független külpolitikájának a legfőbb törekvése az ország szuverenitásának a helyreállítása volt, az államközi kapcsolatok újjáalakítása, gazdasági együttműködések aláírása, a partnerség megteremtése a katonai biztonság területén, valamint az, hogy az európai és az atlanti érdekközösségen alapuló nemzetközi szervezetek munkájába mielőbb bekapcsolódjunk. „Ennek érdekében sokoldalúan és dinamikusán fejlesztjük kapcsolatainkat a nyugat-európai országokkal, az Egyesült Államokkal és Kanadával.”³

Az újjáalakuló Magyarország bemutatkozása külföldön Göncz Árpád amerikai látogatásával kezdődött 1990. májusában. Ez volt az első alkalom, hogy egy demokratikusan megválasztott magyar államfőt fogadtak az Egyesült Államokban. Az ideiglenes köztársasági elnököt végig rokonszenv kísérte az útja során; ismerték múltját, politikai nézeteit, illetve az amerikai kultúra érdekében végzett munkásságát. Nemcsak politikusokkal, hanem írókkal, kulturális intézmények és alapítványok vezetőivel, valamint a washingtoni magyarság képviselőivel is találkozott. Elmondása szerint utazásának egyik fő célja a magyar bel- és külpolitikai helyzet megismertetése volt. „Magyarország élen jár a demokratikus fo-

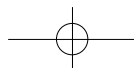

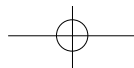
Keskeny Linda – Az amerikai–magyar diplomáciai kapcsolatok (1990–1994)

lyamatokban és számíthat az Egyesült Államok fokozódó támogatására”, mondta Göncz Árpád, a George Bush elnökkel folytatott megbeszélése után. Biztosította amerikai partnerét, hogy a „magyar külpolitika egyenes vonalú, elvi és kiszámítható. Csehszlovákia és Magyarország az a két ország, ahol a legkisebb a veszély a nacionalizmus fellángolására”.⁴ Noha tisztában volt azzal, hogy az Egyesült Államoknak elsősorban a Szovjetuniót kell támogatnia a reformok megvalósítása érdekében, mégis arra kérte az elnököt, hogy az 1990. május végi szovjet–amerikai csúcstalálkozón szorgalmazza a szovjet csapatok határidőre történő kivonását Magyarországról. Született ugyan erről egy egyezmény 1990. március 10-én, de ebben nem sikerült tisztázni a pénzügyi kérdéseket a szovjet féllel, holott a csapatkivonásoknak ez feltétele volt. Megemlítette viszont Gorbacsov jelentőségét, aki nélkül semmiféle változás nem történt volna a világnak ezen a felén. A magyar nemzetiségi problémák tekintetében George Bush tisztában volt a helyzettel, és kikérte Göncz Árpád véleményét Kelet-Európa és Közép-Európa Szovjetunióhoz való viszonyáról. Az elnök „csodálatát fejezte ki a demokrácia magyarországi építésében elért haladás felett, s megerősítette az Egyesült Államok elkötelezettségét az ország gazdasági fejlődése és demokráciája mellett”.⁵ Munkacsoportot hoztak létre a kelet-európai intézményrendszer támogatására, hogy tanácsokkal, tapasztalatokkal, műszaki berendezésekkel segítsék az új, demokratikus parlamentek tevékenységét.

Bush elnök Amerika erős európai jelenlétének jelentősége mellett érvelt, beleértve a katonai jelenlétet is, a stabilitás biztosítása érdekében. „A nyugati demokráciákban nagyon félnek a kelet-európai instabilitástól. Úgy tűnik, mintha az Egyesült Államokban még mindig érvényesülne egyfajta tömbszemlélet Kelet-Európa vonatkozásában, de bizakodnak, hogy ami a volt szocialista országokban történik, az egy folyamat”, mondta Göncz Árpád. Úgy érzi, hogy „Amerikában az új magyar vezetőket teljes, fenntartás nélküli bizalommal fogadják”. Az út másik célja az volt, hogy az amerikai vállalkozók előtt Magyarországot ideális helynek mutassák be a külföldi tőke számára, amit a vendéglátók kedvezően fogadtak, és megígérték, hogy a nemzetközi fórumokon (Nemzetközi Valutaalapnál, Világbanknál) támogatni fogják Magyarország gazdasági fejlődését.⁶

A magyar demokratikus átalakulási folyamat elengedhetetlen feltétele a régi rendszerhez fűződő szövetségi viszonyok rendezése, újjászervezése volt. Az Antall-kormány hamar felismerte, hogy ehhez az Egyesült Álla-

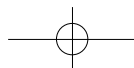

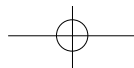

Polgári Szemle · 7. évfolyam 2. szám

mok segítségével nélkülözhetetlen. Antall József és George Bush személyes jó barátsága pedig sokat számított ebben az időszakban. Amikor a magyar miniszterelnök Moszkvában, a Varsói Szerződés Politikai Tanácskozó Testületének ülésén bejelentette kilépési szándékát (nem egyoldalú proklamáció formájában, hanem egyeztető tárgyalások révén), már kezében volt George Bushnak az 1990. június 5-én kelt levele, amelyben az amerikai elnök részletesen tájékoztatta a Gorbacsovval folytatott tárgyalásairól. Beszámolt arról, hogy a NATO-csúcson módosították a szövetség célkitűzéseit, illetve foglalkoztak az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet (EBEE) jövőjével. Az amerikai elnök kiállt amellett, hogy járuljanak hozzá a kelet-európai demokratizálás sikereinek megszilárdításához. „A nyugati szövetségi rendszer nincs válságban, a NATO mégis széleskörűen átértékeli stratégiáját, hogyne volna ugyanerre szükség a Varsói Szerződés esetében”, mondta Antall József.⁷

A második világháború utáni korszak első teljes értékű magyar kormányfői látogatására az Egyesült Államokban 1990. október 14. és 20. között került sor. Utoljára magyar kormányfőt 1947-ben, Truman elnök idején fogadtak a Fehér Házban. Több mint negyven évnek kellett eltelnie és történelmi fordulathoz kellett történnie ahhoz, hogy a két ország ismét közel kerülhessen egymáshoz. Az utazás célja az amerikai–magyar kapcsolatok szorosabbra fűzése volt politikai, gazdasági és kulturális területen. A miniszterelnök kinn tartózkodása első munkanapján, a New York-i Council on Foreign Relations, azaz a Külpolitikai Tanács tagjai előtt tartott beszédet, melynek címe nemcsak a mondanivalójára utalt, hanem legfőbb politikai célját tükrözte: „Magyarország helye a nyugati demokráciák között”. Antall József szerint az újonnan keletkezett európai demokráciák igényt tartanak a Nyugat különleges figyelmére. A legnagyobb figyelem az európai integrációra irányult, és ebben a folyamatban az észak-atlanti segítség nélkülözhetetlen volt, beleértve a katonai jelenlétet is. „Amire a magyaroknak leginkább szükségük van e pillanatban, az nem más, mint komoly amerikai részvétel országunk rekonstrukciójában”, hangsúlyozta a kormányfő a Külpolitikai Tanács előtt, és hozzátette, hogy utazásának egyik motiváló ereje ennek a gazdasági, technológiai és szakmai segítségnek a biztosítása volt.⁸ Beszédében kitért a jugoszláv válságra is, amely igen közelről érintette hazánkat, menekültek ezrei tartózkodtak (illetve tartózkodik még a mai napig is) Magyarországon. A miniszterelnök kijelentette, hogy Jugoszlávia

Keskeny Linda – Az amerikai–magyar diplomáciai kapcsolatok (1990–1994)

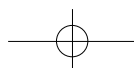
nem tartható egyben, ezt az illúziót fel kell adni. „A magyar kormány a helsinki alapokmányhoz tartja magát, ami lemondást jelent a határok erőszakos megváltoztatásáról. Ennek a kérdésnek a felvetése láncreakciót váltana ki a térségben, ezért mi a status quóból indulunk ki.”⁹⁹ Egy esetleges háborúban a NATO jelentőségét hangsúlyozta. Éppen ezért tartotta fontosnak a szervezet megerősítését, hogy az európai és atlanti egyensúly szilárdan fennmaradjon.

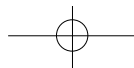
... az új kormány nem tekintett ellenségként a Szovjetunióra

Antall József 1990. október 18-án találkozott George Bushsal a Fehér Házban. Az amerikai elnök mindenekelőtt a magyarországi demokratikus mozgalmat méltatta, amely az egész kelet- és közép-európai eseményekre nagy hatást gyakorolt. Antall József megemlítette a

Nobel-díjjal kitüntetett Mihail Gorbacsovot is, akinek jelentős szerepe volt abban, hogy ezekben az országokban megkezdődhessenek az átalakulások. A magyar kormánynak 1990-től nemcsak a politikáját, hanem az egyes országokhoz való viszonyát is újra kellett értelmeznie. Bizonyítja ezt az is, hogy az új kormány nem tekintett ellenségként a Szovjetunióra, noha a két ország közti kapcsolatot egyáltalán nem lehetett felhőtlennek nevezni. 1956-ban a magyar nép már megmutatta elszántságát, amikor a térségből elsőként szállt szembe a Szovjetunióval a függetlenség kivívásáért, de ebben a csatában magára maradt Magyarország, mert az Egyesült Államok a szuezi válság megoldására összpontosított. 25 év múlva Antall József már személyesen kérte Bush elnököt, hogy az Öböl-válság ellenére ne tévessze szem elől a kelet-európai térséget, amivel az amerikai partner is egyetértett. Az Öböl-válságban Magyarország elsőként ítélte el az agressziót, és önkéntes katona-egészségügyi csoportot küldött Szaúd-Arábiába.

A fehér házi eszmecserék után a szakminiszteri találkozók, illetve vezetői megbeszélések folytak. Antall József és a CIA igazgatója, William Webster közti párbeszéd során kiderült, hogy a magyar kormány feltett szándéka egy olyan együttműködés létrehozása volt az amerikai különleges szolgálatokkal, mint amelyet a nyugat-európai országok megvalósítottak. Ez az együttműködés nem más országok ellen irányult, hanem a nemzetközi terrorizmus ellen. Az FBI igazgatójával, Sessions-szel folytatott megbeszélésen a két ország egymás elleni kémtevékenységről való

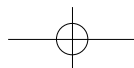
Polgári Szemle · 7. évfolyam 2. szám

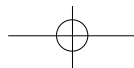
lemondásról, és annak intézményes biztosításáról volt szó, hogy megszüntessenek minden olyan műveletet, ami a másik fél biztonsága ellen irányult volna. A tárgyalások után hamar tisztázódott, hogy a CIA nem vállal formális kötelezettséget egyetlen országgal szemben sem, és hogy nem folytat ellene hírszerző tevékenységet, ezért ilyen értelmű magyar–amerikai megállapodás nem született. A látogatást mindkét fél pozitívan értékelte. Bush elnök meghirdette az amerikai–magyar viszony új korszakának együttes építését, amely immár a barátságon, rokonszenven és teljes bizalmon alapult. Magyarország eltörölte a vízumkényszert, az Egyesült Államok pedig megkönnyítette a vízumfeltételeket. A két ország közti kapcsolat még hatékonyabbá tétele érdekében magyar kérésre főkonzulátus felállítását engedélyeztek Los Angelesben.

Los Angelesben egy másik emlékezetes esemény is történt, a Ronald Reagannál tett látogatás. Az Egyesült Államok volt elnöke a Beverly Hills-i irodájában fogadta a magyar kormányfőt és szűk kíséretét. Antall József átadta amerikai vendéglátójának a vasfüggöny egy bekeretezett darabját, köszönetképpen azért, hogy Amerika katonai és gazdasági erejének felhasználásával lehetővé tette a kelet-európai változásokat, a Szovjetunió térdre kényszerítését. Reagan ezt a gesztust félig-meddig elhárította azzal indokolva, hogy Gorbacsovnak ebben a folyamatban legalább akkora szerepe volt, mint neki.

Antall Józsefet mindig élénken foglalkoztatta a határon túli magyarok kérdése. Amerikai útja egyik helyszínén, a New York-i Magyar Házban megrendezett, lelkesült hangulatú találkozón ennek hangot is adott: „Az összmagyarság képviselőjének és miniszterelnökének tekintem magam”.¹⁰ Beszédében az amerikai magyarság szerepét méltatta, kiemelve a magyarság egységének fontosságát. Egyetértett azzal, hogy a magyar szervezetek megőrizték nézeteik különbözőségét, de amikor Magyarországról, vagy a határon túli magyarokról van szó, akkor egységesen cselekedjenek.

A magyar delegáció tengerentúli útja sikeres volt. Lehetővé vált egy szoros, mindenre kiterjedő kapcsolatrendszer felépítése az Egyesült Államokkal mind politikai, mind gazdasági szempontból. Az amerikai befektetések már ekkor fontos szerepet játszottak a magyar gazdaságban. A General Electric és a magyar Tungstam közös munkája meghozta a remélt gazdasági eredményt, így az amerikai világcég továbbra is a legfőbb európai partnerként kezelte a magyar vállalatot. A nyereséget pe-

Keskeny Linda – Az amerikai–magyar diplomáciai kapcsolatok (1990–1994)

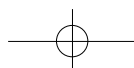
dig nem vonták el, hanem újabb beruházásokra használták fel nálunk. A magyar demokratikus fejlődés további ösztönzése céljából, a General Motors magyarországi üzletei után más cégeket is e térségbe kívántak csábítani. Ezért a Bush-kormány 300 millió dolláros új gazdasági csomagtervet terjesztett a kongresszus elé. Méltányolva az aszálykárt szenvedett Magyarország kérését, a Fehér Ház 47,5 millió dolláros kedvezményes hitelt ajánlott fel amerikai takarmánygabona vásárlására, ami lehetővé tette az 1990. évi aszálykatasztrófa által megsemmisült gabonamennyiség több mint felének pótlását. Ezenkívül az Egyesült Államok 5 milliárd dolláros kelet-európai külön hitelprogram megindítására kérte a Nemzetközi Valutaalapot, az Öböl-válság és a szovjet olajszállítások csökkenése által okozott energiaproblémák megoldása céljából.¹¹

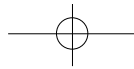
Magyarországot egyre inkább a nyugati demokráciák között tartották számon. Az amerikai hatóságokkal való együttműködés során a nemzetközi terrorizmus, valamint a kábítószer-kereskedelem elleni küzdelem terén bebizonyította, hogy képes helyt állni. Így a biztonságpolitikai intézményrendszer összehangolása következett.

MAGYARORSZÁG ÚTJA A NATO-TAGSÁG FELÉ A DÉLSZLÁV VÁLSÁG IDEJÉN

A második világháború után a talpon maradt két szuperhatalom, az Amerikai Egyesült Államok és a Szovjetunió határozta meg a világ eseményeit. Az évtizedeken át tartó versengésben a gazdasági erejét növelni képes, demokratikus Amerikával szemben nem tudta megtartani vezető szerepét a kommunista tömb élén álló Szovjetunió. Az 1989/1990-ben lezajló kelet-európai rendszerváltások pedig végképp egy ország és egy ideológia bukását jelentették. A hidegháború után az immár egyedüli vezető pozícióban levő Egyesült Államok újragondolta külpolitikai szerepét.

A szocialista uralmi rendszer összeomlása Jugoszláviában is érezte hatását. Az egykor az Osztrák–Magyar Monarchiához tartozó Szlovéniában és Horvátországban a kommunista párt elveszítette hatalmát, és olyan mozgalom jellegű pártok (a HDZ, vagy a szlovén DEMOS) kerültek hatalomra, amelyek törekvéseiben az antikommunizmust, a nemzeti érdekek fontosságát, a keresztény-konzervatív értékrendet, Közép- és Nyugat-Európához, illetve a Vatikánhoz tartozás érzését hangoztatták. Azonban az évszázadokig török fennhatóság alá tartozó Szerbiában az a

Polgári Szemle · 7. évfolyam 2. szám

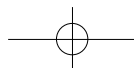
kommunista utódpart nyerte meg a választásokat, amely a kisebbségek iránt nem mutatott túl sok megértést, és egyre inkább szembekerült az európai értékrenddel, a Vatikánnal is. Slobodan Milosevic (posztkommunista vezető, a délszláv válság kirobbantója) 1990-ben került kormányra, akinek legfőbb célja egy nagy szerb állam létrehozása volt, figyelmen kívül hagyva a nemzeti és etnikai különbségeket. A szerb hegemon törekvés mellett a horvát, szlovén és macedón nép viszont az elszakadásra törekedett Jugoszláviától.

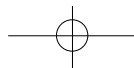
Az új magyar politikai vezetés a közös múlt, illetve a jövőre vonatkozó elképzelései miatt Horvátországhoz és Szlovéniához érezte magát közelebb, mint Szerbiához, noha itt élt a legnagyobb lélekszámú magyar kisebbség. A három délszláv állam nagyon eltérő értékrendje vezetett az 1945 utáni európai történelem egyik legsúlyosabb válságához, amely Magyarország mozgásterét is igen erősen meghatározta. A magyar kormány arra törekedett, hogy politikája összhangban legyen a nemzetközi közösség szándékaival, de igyekezett képviselni a sajátos magyar érdekeket és elképzeléseket is. Jeszenszky Géza külügyminiszter 1990. júniusi zágrábi utazása alkalmával megnyitotta a magyar főkonzulátust, valamint horvát vezetőkkel folytatott megbeszéléseket. Megállapodtak, hogy a kétoldalú együttműködést a társadalmi lét széles területeire kell kiterjeszteni városok, civil szervezetek, vállalatok és egyéb szervezetek közti együttműködésre. Antall József a Pentagonale (Magyarország, Jugoszlávia, Csehszlovákia, Ausztria és Olaszország) találkozáján elmondta, hogy hazánk az európai színteret nem csak a gazdasági fejlődés érdekében akarja felhasználni, hanem a térségben lévő nemzetiségi problémák megoldására is.

Azonban az 1991 januárjában felszínre került dokumentum következtében Magyarország és Jugoszlávia viszonya megváltozott. A jugoszláv felderítés által készített filmből kiderült, hogy Magyarország fegyvereket szállított Horvátországnak. Az esemény erőteljes belpolitikai visszahatást is kiváltott, miután levetítették a Magyar Televízióban. A kormány az 1991. február 2-i nyilatkozatában elismerte, hogy „Magyarország és Jugoszlávia között az elmúlt esztendőben – az előző évekhez hasonlóan – rendszeresen folytak fegyverszállítások, részben a szövetségi kormány

... a kommunista utódpart ...

**a kisebbségek iránt nem mutatott
túl sok megértést ...**

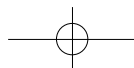
Keskeny Linda – Az amerikai–magyar diplomáciai kapcsolatok (1990–1994)

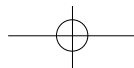
megrendelésére, részben tranzitjelleggel harmadik országokba.” Egy 1990. októberi tétel is ilyen harmadik országból történő, géppisztolyok megrendeléséről szólt. „Az ügylet a fegyverek jellege (katonai vagy rendőri célra egyaránt használatos kézi fegyver), valamint kis volumene miatt nem tekinthető jelentős szállítmánynak.”¹² A kormány leszögezte, hogy a szomszédság tényéből kiindulva, kölcsönösen előnyös, tartós jó viszonyra törekszik a baráti Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársasággal, amely több nemzet föderatív uniója, melynek integritását tiszteletben tartja, államisága része a status quónak.

1991 januárjától egyre valószínűbbé vált, hogy Jugoszláviában fegyveres összecsapások törnek ki. Ennek előjele volt 1990 augusztusában a horvátországi szerbek fellázadása a zágrábi kormányzat ellen. A konföderációs javaslat bukása után kezdődött el Horvátország és Szlovénia fegyverkezése. A jugoszláv elnökség rendeletét, miszerint a paramilitáris egységeket le kell fegyverezni, mind a horvát, mind a szlovén politikusok elutasították. Ezek után a magyar kormány megerősítette a magyar–jugoszláv határszakaszt. De hangsúlyozták, hogy Jugoszlávia belügyéről van szó, és a magyar haderő feladata csak a fegyveres harcok házánkba átterjedésének a megállítása lehet. Egy esetleges menekülthullám érkezésére is fel kellett készülni.

A háború kitörése igen nehéz helyzetbe hozta Magyarországot. A magyar külpolitika 3 szempontot követett: az európai integráció, a szomszédos népekkel való jó kapcsolat, illetve a határon túli magyarok támogatása. Azonban egyáltalán nem könnyű ezeket összehangolva képviselni, főleg akkor, ha a kormány belső nyomásnak van kitéve. A magyarországi horvátok és szlovénok levélben kérték az ország vezetőit, hogy ítéljék el a jugoszláv katonai agressziót, támogassák a horvát és szlovén demokratikus törekvéseket, illetve ismerjék el a szlovén államot. Magyarország ugyanakkor nem hagyhatta figyelmen kívül a nemzetközi közösség szándékait. Ezért a Külügyminisztérium 1991. augusztus 27-i nyilatkozata szerint szükségesnek tartotta a leghatározottabb nemzetközi fellépést a jugoszláviai válság rendezésére. Antall József a hét legfejlettebb ipari ország (G-7) találkozásán biztosította a résztvevőket az EBEÉ válságkezelő mechanizmusának a támogatásáról.¹³

Az 1991 szeptemberétől felgyorsuló események Magyarországot igazolták, miszerint a szövetségi kormány bukásával a délszláv térségen belül kaotikus állapotok uralkodtak. Szeptember közepétől pedig a harcok

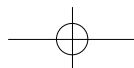

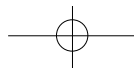
Polgári Szemle · 7. évfolyam 2. szám

már az államhatárokat is átlépték, jugoszláv harci gépek többször is megsértették a magyar légteret. A magyar kormány az Európai Közösségre hivatkozva azonnali tűzszünetet rendelt el, és megdöbbenését fejezte ki amiatt, hogy a szövetségi szervek, illetve a nemzetközi figyelmeztetések ellenére a jugoszláv hadsereg támadást indított Horvátország ellen.

Jeszenszky Géza fenyegetőnek ítélte a konfliktust, és mindinkább az ENSZ beavatkozását szorgalmazta. A déli határok mentén kialakult kényes helyzet ellenére az ország semlegességét hangsúlyozta, valamint felkérte az EK megfigyelőit a jugoszláv–magyar határ magyarországi részének ellenőrzésére is. Mindeközben a nemzetközi közösségen belül azon folyt a vita, hogy a délszláv konfliktus belügynek minősül-e vagy sem, illetve, ha nemzetközi erők bevetése mellett döntenek, akkor békefenntartó vagy békekikényszerítő csapatokat küldjenek. Egyesek a népek önrendelkezési jogának az érvényesülését, mások a szuverenitást gondolták elsőbrendűnek. Antall József és lengyel kollegájának határozott álláspontját egy közös nyilatkozatban fogalmazták meg: „A jugoszláviai szövetségi hadseregnek Horvátország területén folytatott fegyveres tevékenysége agresszió; a nemzetközi jog, különösen az Egyesült Nemzetek Alapokmánya által tiltott cselekmény.”¹⁴ A két miniszterelnök a fegyveres harc azonnali beszüntetését követelte, illetve véleményük szerint Horvátország területére nemzetközi békefenntartó erőket kell irányítani. A horvátországi magyarokat ért atrocitások, a magyar légtér megsértése, az immár 40 000 ember Magyarországra menekülése, aknák telepítése a magyar határ közvetlen közelében, valamint a vajdasági magyarokra nehezedő politikai nyomás elegendő indok volt, hogy hazánk támogassa az Európai Közösség, az Egyesült Államok, a Szovjetunió és más államok felelősségvállalását a jugoszláviai válság megoldásának folyamatában.¹⁵ A Külügyminisztérium 1991. október 18-i nyilatkozata kétségbeejtő helyzetről számolt be: „Különösen megrázó az egyre agresszívabb pusztítás, amely mind több emberi áldozattal jár, és felbecsülhetetlen rombolást okoz az emberiség közös kulturális örökségében. A támadások főként polgári ipari létesítmények ellen irányulnak, és céljuk a polgári lakosság és a különféle népcsoportok megfélemlítése, valamint az etnikai arányok erőszakos megváltoztatása.”¹⁶

Az amerikaiak gyanakodva figyelték mind Jugoszlávia, mind Cseh-szlovákia felbomlását. Az Egyesült Államok 1991. nyaráig Jugoszlávia egysége mellett érvelt. Részben a nacionalizmus feléledését látták ben-

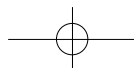

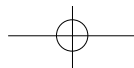
Keskeny Linda – Az amerikai–magyar diplomáciai kapcsolatok (1990–1994)

ne, részben pedig attól féltek, hogy a Szovjetunió népei is vérszemet kapnak majd a példától, azonban egy esetleges felbomlás esetén nem tudni, ki rendelkezne az atomfegyverek felett. Ugyanakkor Washington személyes érdek nem fűzte ezekhez a számára kissé kaotikus, távoli népekhez, egyértelmű politikát nem tudott képviselni ebben a kérdésben. A kontinens problémájának tekintette a konfliktust, melynek megoldását eleinte európai vezetőkre bízta. Antall Józsefet rendkívül foglalkoztatta a balkáni ügy, ezért utazhatott ismét az Egyesült Államokba (egy éven belül, ami nagyon ritka!), hogy megvitassa az ott kialakult helyzetet Bush elnökkel. A magyar miniszterelnököt személyesen kereste fel Henry Kissinger, aki szintén a délszláv válság felől érdeklődött. Pár lépéssel az amerikai adminisztráció előtt tartott és rögtön Bosznia-Hercegovinát említette. Sejteni lehetett, hogy a következő konfliktus épp ott lesz, és ez be is következett.¹⁷

A kelet-európai országokban 1989/1990-ben történő változásokkal, az ellenséges szovjet blokk megszűnésével véget ért az évtizedekig tartó szembenállás. Így a NATO elvesztette területi védelmi funkcióját, és külső fenyegetés hiányában az összetartó ereje meggyengült. A rendszerváltozás következtében, egy olyan katonai-politikai szövetség tűnt el, amely addig a maga eszközeivel féken tartotta a térségben felszínre törő nemzeti és etnikai különbségeket.

A hidegháborús helyzet megszűnése, majd az új típusú konfliktusok megjelenése váratlanul érte az atlanti szövetséget, épp amikor a NATO europaizálására való törekvések kerültek előtérbe. Az Egyesült Államok régóta szorgalmazta, hogy az európai partnerek nagyobb részt vállaljanak a közös terhekből. Ezzel szemben a szervezet európai tagállamai az Amerikától való függést akarták csökkenteni. De az európai szövetségesek is más-más prioritást tartottak szem előtt: a franciák és a britek a nukleáris fegyverek jelentőségét, a németek inkább a szárazföldi és légi erők szerepét kívánták növelni. A NATO Európai Főparancsnoksága 1992-ben létrehozta a Gyorsreagálású Hadtestet, brit irányítással. Célja az volt, hogy az Európán belüli és kívüli konfliktusok kezelésére önálló haderő álljon rendelkezésre. A Gyorsreagálású Hadtest felállítását a németek és a franciák nem fogadták kitörő lelkesedéssel, mert úgy vélték, hogy ezzel pont a független európai haderő létrehozását hiúsították meg. Ezért létrehozták az Euro-hadtestet, 50 000 fős létszámmal, amely 1995-ben kezdte meg működését az Európai Unió, illetve a Nyugat-európai Unió alárendeltségében.

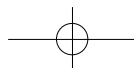
Polgári Szemle · 7. évfolyam 2. szám

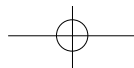
Az elhúzódó európai–atlanti vitában lassan elhatárolódtak a szerepek a szervezetben. Általánosan elfogadottá vált az a nézet, hogy mind biztonságpolitikai, mind gazdasági érdekek miatt szükség van Európában az amerikai jelenlétre. A bipoláris szembenállás megszűnésével a szövetséges államok hirtelen lecsökkentették védelmi költségvetésüket és haderejük létszámát, mivel már nem fenyegette közvetlen támadás veszélye a szövetség területét. Viszont a hidegháború után sem szűntek meg a biztonsági fenyegetések, csak megváltoztak, s új veszélyforrások jelentek meg.

1990-ben az új magyar kormány eleinte óvatosan fogalmazta meg külpolitikai céljait és védelmi elképzeléseit. A parlamenti pártok között konszenzus volt abban, hogy a Varsói Szerződést békés úton kell elhagyni, és kerülni kell a Szovjetunióval való feszültség keltését. Az Országgyűlés el is fogadta azt a kormányjavaslatot, hogy Magyarország 1991 végéig lépjen ki a Varsói Szerződésből. Mindeközben egyre jobban közeledett egymáshoz Csehszlovákia, Lengyelország és hazánk, habár a biztonság kérdésében ekkor még egymástól eltérő módon gondolkodtak.¹⁸ Jeszenszky Géza külügyminiszter 1990. június 29-i megbeszélése Manfred Wörner NATO-főtitkárral pontosan beleillett az új magyar külpolitika irányvonalába, és tökéletesen megfelelt a NATO politikai törekvéseinek, amely akkor épp átalakuláson ment keresztül. A látogatás pozitív visszhangot kapott: „a magyar diplomácia nemzetközi tevékenységét dicséri, amely Budapest reformpolitikájának megfelelően Magyarországnak a művelt Nyugathoz való tartozását tanúsítja. Az atlanti szövetség székházának bejáratában a történelem folyamán most először lengett az árbocon a Magyar Köztársaság zászlaja.”¹⁹

Az 1990 júliusában megtartott londoni csúcsertekezleten az atlanti szövetség bejelentette, hogy rendszeres diplomáciai kapcsolat kiépítését tervezi a kelet-európai országokkal. Megnyíltak a NATO kapui a térség előtt, ahonnan először vezető politikusok, majd szakértők, kutatók, újságírók érkeztek a szövetség adminisztrációs központjába, hogy nemzetközi konferenciákon és szemináriumokon vegyenek részt. Ez év második felétől pedig a NATO vezető tisztségviselői, illetve a fegyveres erők képviselői látogattak el a volt szocialista országokba. Ez a közeledés nemcsak a politikusoknak volt előnyös, hanem a közvélemény is kezdett

... szükség van Európában az amerikai jelenlétre.

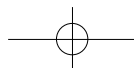
Keskeny Linda – Az amerikai–magyar diplomáciai kapcsolatok (1990–1994)

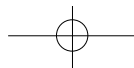
másképp vélekedni a NATO-ról, amely addig „agresszív katonai tömbként” élt az emberek tudatában.

A megváltozott viszonyoknak köszönhetően az új demokratikus rendszerek már bátrabban igényelték azt, hogy a szövetség aktívan vegyen részt a biztonságuk védelmezésében. Ekkor merült fel a bővítés gondolata. Az viszont nyilvánvaló volt, hogy az új tagok felvétele csak az összes tagállam egyetértésével lehetséges. Egy óvatos előrelépést mégiscsak tettek az 1991. júniusi csúcskonferencián, Koppenhágában. A záródokumentumban közzétették: „tagsági viszonyra egyelőre nem számíthatnak a kívülálló érdeklődők, azonban ha biztonságukat külső veszély fenyegetné, a NATO nem maradna közömbös.”²⁰ Wörner főtitkár viszont határozottan állt ki amellett, hogy a kelet-európai országok még nem készültek fel egy ilyen magas szintű feladatra. De a Szovjetunióban egyre erősödő zűrzavar lehetővé tette egyfajta intézményes konzultáció kialakítását.²¹

A balkáni válság elmélyülése is komoly félelemre adott okot, ezért a „visegrádi hármak” külügyminiszterei az 1991. októberi krakkói csúcstalálkozón megfogalmazták, hogy a NATO-val még közvetlenebb kapcsolat kiépítésére törekszenek. Az elkötelezettség mellett azonban kételyek is megfogalmazódtak; a semlegesség megtartását, illetve a NATO funkcióvesztését hozták fel ellenvéleményként. Jeszenszky Géza külügyminiszter viszont úgy érvelt, hogy éppen az észak-atlanti szövetség átrendeződése jelentheti azt az esélyt, amely egy hatékonyan működő, új európai biztonsági rendszert teremthet meg.²² „Ehhez át kell alakulnia az egész atlanti gondolkodásnak”, jelentette ki Antall József. A magyar kormány, a NATO és a közép-európai térség viszonyának az erősítését említette stratégiai célként. „Nemcsak számunkra fontos a NATO, hanem a szövetségnek is kulcsfontosságúak ezek az országok.”²³

1991. novemberében, Rómában a tagállamok új stratégiai koncepciót fogadtak el, illetve egy új szervezet, az Észak-atlanti Együttműködési Tanács (North Atlantic Cooperation Council – NACC) létrehozásáról döntöttek, amelynek feladatául a válságkezelést és a konfliktusok megelőzését tűzték ki. Tagjai a NATO-országok, valamint a balti és a közép-európai országok külügyminiszterei voltak, rendszeresen tárgyaltak a szervezet Katonai és Politikai Tanácsával, illetve az Észak-atlanti Tanácscsal. Kiemelték Oroszország részvételének fontosságát, mindenfajta biztonsági együttműködésben. Történelmi lehetőséget láttak abban, hogy segítsék

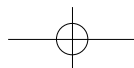
Polgári Szemle · 7. évfolyam 2. szám

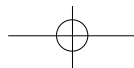
Oroszország demokratikus átalakulását, attól féltve, hogy a fejlődés nem a megfelelő irányba történik.²⁴

Magyarország részben aktív alakítója, részben passzív elszenvedője volt a délszláv eseményeknek. A leginkább problémamentes viszony Szlovéniával jött létre, a két ország diplomáciai kapcsolatát 1992-ben nagykövetségi szintre emelte, valamint kisebbségvédelmi és barátsági szerződést kötött egymással. A magyar–horvát kapcsolatokkal azonban már bonyolultabb volt a helyzet. Itt is nagykövetségi szintre emelte a két ország a kapcsolatát, és megszületett a kisebbségvédelmi egyezmény. De Horvátország nagy területe felett nem rendelkezett szuverenitással, és mivel ők is részt vettek a boszniai háborúban, sokáig nem tudtak jó viszonyt kialakítani a nyugat-európai országokkal. Magyarország közelsége és egyre aktívabb nemzetközi szereplése miatt hazánk jelentette Szerbia számára a kapcsolatot Európával. A magyar kormány komoly feladatnak tekintette a délszláv-ügy „képviselését”, annak ellenére, hogy épp a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság ellen 1992-ben elrendelt gazdasági embargó sújtotta a magyar gazdaságot. (Ennek a határozatnak Magyarország az egyik társszerzője volt.)²⁵

Az 1992. január végén, az ENSZ Biztonsági Tanácsának konferenciáján hazánk a jugoszláv kérdés napirenden tartását szorgalmazta, mert „a be nem avatkozás nem szolgálhat eszközként az emberi és a kisebbségi jogok lábbal tiprásához.” Jeszenszky Géza felszólalásában hangsúlyozta, hogy a megváltozott nemzetközi kapcsolatrendszerben megvalósulhat az, ami talán még sohasem: a népek közötti konfliktusok megelőzése, a preventív diplomácia. A magyar kormány mindinkább a nemzetközi jelenlétet sürgette Bosznia-Hercegovinában, de a nemzetközi közösség ekkor még nem akart katonailag beavatkozni.²⁶ Az Amerikai Egyesült Államok 1992-től egyre erősödve vetette be diplomáciai és politikai eszközeit a balkáni konfliktusban, de még mindig nem alakult ki egy egyhangú stratégia. Washington ugyan támogatta az ENSZ kereskedelmi, és fegyverembargóját az immár független Bosznia ellen, de eleinte kizárta a fegyveres erő bevetését, miközben a szerb csapatok akadály nélkül folytatták a brutális etnikai tisztogatást. Ezért a Fehér Ház a többi ENSZ BT-taggal már arról konzultált, hogy küldjenek ki különleges vizsgálóbizottságot az atrocitások ügyében. Felvetődött a tettesek háborús bűnösökként, nemzetközi bíróság előtti felelősségre vonása.²⁷

Az 1992-es év főleg az elnökválasztásról szólt az Egyesült Államokban, ezért Bush elnök az esetleges bírálatok elkerülése végett kissé visszahúzó-

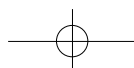
Keskeny Linda – Az amerikai–magyar diplomáciai kapcsolatok (1990–1994)

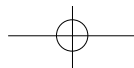
dott a konkrét külpolitikai kérdések megválaszolásától, valamint az orosz reformfolyamatok finansziális támogatásából is visszavett.²⁸ A választás eredményeképp a demokrata párti Bill Clinton költözhetett a Fehér Házba, aki kampánya során ritkán beszélt külpolitikai elképzeléseiről. Elismerte Bush eredményeit, de a Jugoszláviában folytatott politikáját kritizálta. Szerinte az exelnök közömbös volt a térség ügyével kapcsolatban.²⁹

A boszniai békeszerződés aláírásáig hosszú út vezetett. Ez idő alatt a NATO sürgősségi tervekkel dolgozott ki. „A NATO kész arra, hogy az ENSZ kívánságára katonailag tevékeny szerepet vállaljon az egykori Jugoszláviában”, jelentette ki John Shalikashvili tábornok, a NATO európai haderőinek főparancsnoka 1993. május 24-én.³⁰

A katonai tervezés a Vance–Owen-terv alapján készült, amely Bosznia szétesését taglalta. A NATO az ENSZ megbízásából vállalta a békebiztosító feladatokat, de nem eszközévé, hanem annak partnerévé vált. A magyar határoknál a békefenntartó, illetve a béketeremtő akciók kissé összemosódtak. A kéksisakosok akciói különböztek a korábbi tevékenységeiktől; a békét először erőszakkal helyre kellett állítani a békefenntartó akciók számára. Ezeket a feladatokat nagy erők bevetésével lehetett végrehajtani, ezért a szövetség úgy döntött, hogy nem NATO-tagállamokkal is együttműködik. Magyarország számára ez nagy jelentőséggel bírt. Mivel az Antall-kormány kiemelt célja a NATO-tagság volt, ezért támogatásáról biztosította a szövetséget, de felhívta a figyelmet a vajdasági magyar kisebbség helyzetére. Hazánk földrajzi közelsége miatt fontos stratégiai szerephez jutott. 1992 októberében a parlament engedélyezte, hogy a NATO-kötelékekbe tartozó AWACS-gépek igénybe vegyék a magyar légteret a Bosznia feletti repülési tilalom ellenőrzése céljából. Magyarország azonban megpróbált, amennyire lehetett, semleges maradni, és főleg az ország védelmét tartotta szem előtt a nem egyszer előforduló véletlen átlövésektől. Annál is inkább, mert kevés eszköze volt arra, hogy befolyásolja a délszláv válság megoldását. A magyar kormány a konfliktus politikai megoldását szorgalmazta.³¹

Az 1993. augusztus 2-i határozat viszont már a bosznia-hercegovinai légicsapások hadműveletét részletezte, amelyek a humanitárius segítség támogatására korlátozódtak, és semmiféleképpen sem értelmezendő konfliktusba való beavatkozásként. Csak akkor kezdhették meg a légicsapást, ha azt az ENSZ szentesítette. A lakosság helyzete változatla-

Polgári Szemle · 7. évfolyam 2. szám

nul drámai volt. Szarajevó körüli magaslatokat és az oda vezető utakat az UNPROFOR ellenőrzése alá helyezték.³²

Az Egyesült Államok katonai erejét növelve vett részt a válság rendezésében. Washington eleinte a bosnyák muszlinokat támogatta, akik viszont a szerb agresszió célpontjai voltak. A Clinton által jegyzett „Lift and Strike”³³ terv az ENSZ fegyverembargóját szüntette meg, de ezt Európa ellenezte.

Elkerülhetetlenné vált a NATO tényleges beavatkozása. 1994-ben a januári brüsszeli csúcsertekezleten a NATO vezetői megerősítették, hogy légi-

csapásokat hajtanak végre Szarajevó, a védett övezetek és Bosznia-Hercegovina fenyegetett területei elszigetelésének a megakadályozására. A következő hónapban meg is kezdődtek a légicsapások Szarajevóban és a környékén lévő tüzérségi és aknavetőállások ellen, amelyek polgári célpontokat támadtak a városban. Február 28-án a szövetség repülőgépei négy harci repülőgépet lőttek le, mert megsértették a bosznia-hercegovinai légtérzárlatot. A NATO történetében ez volt az első katonai összecsapás. Magyarország főleg a felderítésben vett részt, illetve az információszerezésben, de próbálta megőrizni a semlegességét.

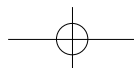
A délszláv válság kapcsán egyfajta bizalmi viszony alakult az Egyesült Államok és Magyarország között, felértékelődött Magyarország nemzetközi szerepe. A két ország együttműködése nagyban hozzájárult hazánk későbbi NATO-csatlakozáshoz.³⁴ Az atlanti szövetség, az eltökélt diplomáciai erőfeszítésekkel együtt véget vetett Szarajevó ostromának, és a tűzszünet kihirdetése után, 1995 őszén megkezdődtek a tárgyalások a konfliktus megoldására.

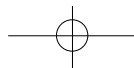
**A délszláv válság kapcsán
egyfajta bizalmi viszony
alakult az Egyesült Államok
és Magyarország között ...**

ANTALL JÓZSEF SZEREPE

A MAGYAR KÜLPOLITIKA KIALAKÍTÁSÁBAN

A Magyar Demokrata Fórum 1990-es választási győzelmében komoly szerepet játszott, hogy a párt a nyugodt erőt képviselte. Ebben Antall József tekintélye, személyiségének súlya meghatározó volt. Ez különösen sokat jelentett egy olyan országban, ahol sok évtizedes elnyomás után

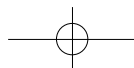
Keskeny Linda – Az amerikai–magyar diplomáciai kapcsolatok (1990–1994)

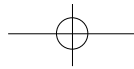
kellett kormányt alakítani. Az új miniszterelnök globálisan gondolkodott Magyarországról. Leghőbb vágya volt, hogy hazánk ismét Európához tartozzon.³⁵

A bipoláris világ megszűnésével a kelet-európai térségben élők hitetlenkedve fogadták az addig oly végtelennek tűnő kommunizmus összeomlását. Majd az illúziók ideje következett ismét: a demokrácia megteremtése. Antall József hitt az euroatlanti közösség értékeiben, egymásra utaltságában. Ezért tartotta fontosnak a lehető legszorosabb kapcsolatot kiépítését az Egyesült Államokkal. A magyar miniszterelnököt tisztelték a Fehér Házban, megbíztak benne, ezért is tudhatta személyes jó barátjának George Bush elnököt. Ilyen közeli ismeretség nemcsak magyar viszonylatban, hanem a nemzetközi életben sem túl gyakori, főleg nem egy amerikai és egy épp romjaiból feléledő, volt szocialista ország vezetője között. A két államférfinak és kormányaiknak köszönhetően Magyarországon hamarabb és lendületesebben kezdődött meg a demokratikus átalakulás, mint a térségben.

Mégis, a magyar közvélemény nehezen értette meg, hogy ez nem egy két napos folyamat. A kelet-közép-európai kérdésben a Nyugat azért nem reagált azonnal, mert nem ismerte eléggé. Ráadásul egy demokratikus kormányzatnak nincs annyi tartaléka, hogy fizetni tudna olyan dolgokat, ami stratégiaileg indokolt lenne. Így Amerika hiába akarna bizonyos politikát finanszírozni, a saját állampolgárai nem szívesen vállalják azt, hogy nagyobb adókkal segítsék elő más országok fejlődését. A háborúban is késve teszik meg az első lépéseket, de amikor mozgósítani képesek a társadalmat, hatalmas erőket tudnak felszabadítani. „Azért is tartottam mindig rendkívül fontosnak az európai politikában való részvételünket, már teljes integrációnk előtt is, hogy hozzájárulhassunk a politikai gondolkodáshoz. Ez – szerénytelenség nélkül mondhatom – sikerült. Amerikától Nyugat-Európáig figyelembe veszik az észrevételeinket és a véleményünket”, ezzel fejezte ki reményét Antall József az iránt, hogy a nemzet hely fog állni a határain kívül.³⁶ Ezért szorgalmazta mielőbbi felvételünket a NATO-ba, illetve az Európai Unióba. Tudta, hogy jó viszonyt kell ápolni szomszédainkkal; magyar javaslat alapján megszületett Lengyelországgal és Csehszlovákiával egy közvetlenebb együttműködés – a „visegrádi találkozó”.

Azzal is tisztában volt a kormány, hogy a múlt viszontagságai ellenére nem lehet ellenséges viszonyt fenntartani Szovjetunióval, mert ez a

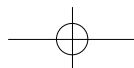

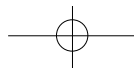
Polgári Szemle · 7. évfolyam 2. szám

nyugati világban nem megengedett. Miután az utolsó szovjet katona is elhagyta Magyarországot 1991. június 19-én, még ez év december 6-án aláírták a magyar–oroszl alapszerződést. Már a tárgyalások folyamán része volt az '56-tal kapcsolatos orosz álláspont megváltoztatása.

Magyarországon a rendszerváltás után a parlamenti választásokat mindig kormányváltás követte, de a világ többi demokráciájára is ez jellemző. Antall József már 1993-ban előremutatott erre, és az ezzel járó négyévenkénti újakezdés nehézségeire. Ennyi idő alatt nem lehet úgy felépíteni és végigvinni az előre meghatározott stratégiát. Egy kormánzatnak legalább két választási ciklusra van szüksége ahhoz, hogy jelentős eredményeket tudjon felmutatni. A háború utáni amerikai politikai gyakorlat is ezt igazolja.³⁷ Antall József a felelős kormány megteremtésében élen járt. A keresztényekkel és a kisgazdákkal közösen elindították a nemzetet a törvényes és alkotmányos úton, egy szabadvilág felé, amelyhez a magyar nép többségének a támogatását tudták maguk mögött. Bebizonyította, hogy egy olyan (immár egyedüli) szuperhatalom, mint az Egyesült Államok, bizton számíthat a tőle oly eltérő nagyságrendű Magyarországra nemzetközi erőfeszítéseiben. Európai kitekintésű politikus volt. A keresztény Magyarország jövőjében hitt. Történészként tudta, hogy ez a kétezer éves eszme igaz és működőképes. A magyarság fenn tud maradni, de csak akkor, ha a „Szent István-i szellemiség alapján keresztény elvekre és erkölcsi gyakorlatra támaszkodik.”³⁸

Az 1992-es elnökválasztást követően Antall József miniszterelnök táviratot intézett a még hivatalban lévő, illetve a leendő elnökhöz. George Bushnak küldött levelében elismerően szólt az elmúlt évek világtörténelmi változásai, főleg a kelet-közép-európai átalakulás folyamán végzett tevékenységéről. Az ő kormányzása idején fejlődött a két ország viszonya valódi partneri kapcsolattá, amely elősegítette a magyarországi demokratikus fordulatot. Az új elnök üdvözlése után először a hazánkban zajló pozitív változásokról ismertette Bill Clintont. Arról is beszámolt azonban, hogy az ország déli határainál dúló véres polgárháború miatt a térség politikai helyzete bizonytalan. Ezzel a problémával Magyarország nem tud egyedül megbirkózni, ezért az euro-atlanti szövetséghez való mielőbbi csatlakozást említette egyik legfőbb céljának. A kormányfő kiemelte, hogy eddig is jelentős amerikai segítséget kapott Magyarország a demokratikus intézményrendszer megszilárdításához és a piacgazdaság kiépítéséhez, és a jövőben is számít hasonló támogatásra.³⁹

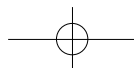
Keskeny Linda – Az amerikai–magyar diplomáciai kapcsolatok (1990–1994)

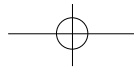
A CLINTON-ADMINISZTRÁCIÓ ÉS A VISEGRÁDI ORSZÁGOK

Bill Clinton olyan programmal győzött, amely belpolitikai fellendülést hirdetett. Kampánya során az Egyesült Államok belső gyengeségeire koncentrált. A NATO bővítése a legkevésbé sem foglalkoztatta, és Európa sem szerepelt a legfontosabb kérdések között, de hamarosan már azok közé számított. Hivatalba lépése utáni első évében a kontinens jövője a Fehér Ház figyelmének a középpontjába került.

Több súlyos kérdéssel kellett szembenéznie az amerikai adminisztrációnak: a hidegháború után hogyan alakul Európa és Amerika viszonya, az atlanti szövetség készen áll-e egy háborúra Boszniában az etnikai tisztogatás megfékezésére, hogyan lehet biztonságosabbá tenni Kelet-Közép-Európát úgy, hogy közben támogassa az orosz demokratikus reformokat, valamint mi a NATO szerepe egy olyan világban, ahol Oroszország egyre inkább partner, semmint ellenfél. Ezek a kérdések hosszú viták sorozatát indították el, de ez alatt olyan döntések születtek, amelyek a legtartósabb hatású változásokat idézték elő az atlanti szövetség életében. 1993-ban az elnök vezető tanácsadói közül kevesen rendelkeztek stratégiával a NATO-t illetően. Azonban a Clinton-kormányzat két ciklusa alatt kinyitották a NATO kapuit, és egy olyan szövetséggé változott, amely egy egységes, demokratikus és biztonságos Európa felépítését, valamint a tagállamok védelmét célozta az új fenyegetések ellen.⁴⁰

Az új amerikai kormány a folytonosságra és sok fontos területen elődje politikájára építette fel az elkövetkezendő négy év koncepcióját a külügyekre vonatkozóan. Alapelvei közül az Egyesült Államok gazdasági biztonsága, a demokrácia, az emberi jogok tiszteletben tartása és – ha más lehetőségek kimerültek – a fegyveres erők alkalmazása kapta a legnagyobb hangsúlyt. „Támogatni fogjuk azokat, akik támogatják elveinket, hiszen demokráciák nem viselnek egymással háborút, és minden fogyatékoságuk ellenére a legjobb biztosítékot jelentik az emberi jogok érvényesüléséhez”, mondta Clinton, a washingtoni diplomáciai képviseltek vezetői előtt.⁴¹ Az emberek millióit érintő jugoszláv etnikai gyűlölködést és a Szovjetunióban lévő tömegpusztító fegyverek elterjedését hangsúlyozta a hidegháború utáni legfőbb veszélyforrásként.

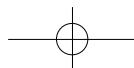

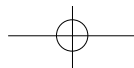
Polgári Szemle · 7. évfolyam 2. szám

Washingtonban tisztán látták, hogy Magyarországon a centrumpolitika felülkerekedett minden szélsőségen. Jeszenszky Géza szerint a Clinton-kormány lelkiismeretesen készült arra, hogy nagyobb részt vállaljon a térség válságainak megoldásában. Hazánk továbbra is kulcsszerepet töltött be, ennek előnyét a NATO-csatlakozási tárgyalásokon tudtuk kamatoztatni.⁴²

A történelem, a földrajzi közelség, valamint a közös célok mindig is meghatározó tényezők egy szövetség kialakulásához. A visegrádi országok tekintetében ez különösen igaz, akik az elmúlt évszázadok során többször is felélénkítették együttműködésüket. A rendszerváltás után lehetőség nyílt, hogy Csehszlovákia, Lengyelország és Magyarország között szorosabb viszony jöhessen létre, így 1990 közepétől egyre intenzívebbé váltak a diplomáciai kapcsolatok. Még ebben az évben megállapodott a három ország arról, hogy „egyeztetik Európához való visszatérésüket”. A visegrádi találkozót a regionális együttműködés szellemében rendezték meg 1991 februárjában, ahol az állam- és kormányfők védelmi, illetve kétoldalú katonai szerződéseket kötöttek egymással, és elhatározták, hogy rendszeres konzultációkat tartanak biztonsági kérdésekről. A három ország együttműködési törekvéseiben egyre inkább az euroatlanti intézményeihez való csatlakozás került előtérbe. Az 1992-es pozsonyi csúcstalálkozón már a teljes jogú NATO-tagságot tűzték ki célul. Az eleinte bizonytalan Lengyelországban ez év őszétől hivatalos politikává vált a csatlakozás igénye, s ennek érdekében a lengyel kormány intenzív kampányba kezdett az atlanti szövetségeseknél, amely jelentős lökést adott a bővítési folyamat előrehaladásának. Amerikai szakértők is nagy megértéssel fogadták az effajta törekvéseket, és fel is szólaltak annak érdekében, hogy a NATO-tagságot minél gyorsabban fel kéne ajánlani a visegrádi országoknak, különben elveszti a hitelét a szövetség.⁴³ 1992. május 6-án Prágában jelentette be Václav Havel csehszlovák, Lech Walesa lengyel elnök és Antall József magyar miniszterelnök, hogy a teljes jogú NATO-tagság elérése a céljuk, és ez az év végéig a három ország hivatalos nemzetbiztonsági stratégiáiba is bekerült. Így már hivatalosan is a szövetség tagjai szerettek volna lenni. Viszont a tavasszal megrendezett miniszteri értekezleten Larry Eagle-

... Magyarországon a centrumpolitika felülkerekedett minden szélsőségen.

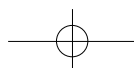

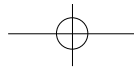

Keskeny Linda – Az amerikai–magyar diplomáciai kapcsolatok (1990–1994)

burger külügyminiszter-helyettes hangsúlyozta, hogy ez a kérdés még nem aktuális.⁴⁴

A magyar parlamentben 1993 februárjában vitatták meg az ország biztonságpolitikai alapelveit. A pártok egyetértettek abban, hogy biztonságunkat külső szervezetekkel erősítsük meg, amely csak akkor működőképes, ha részévé válunk a NATO védelmi rendszerének, a semlegesség gondolatát kissé háttérbe szorítva 1993 szeptemberében a NATO brüsszeli konferenciáján a téma a visegrádi országok NATO-tagságának az esélye volt, de a főtitkár ismét megerősítette, hogy nem terveznek bővítést a közeljövőben. A visegrádi országok egyre fokozódó tagság igényére a NATO ajánlata egyelőre nem a bővítés volt, hanem a Békefenntartó Partnerség (Peacekeeping Partnership) kezdeményezése, amely később a Partnerség a Békéért (Partnership for Peace – PFP) elnevezést kapta. A programot John Shalikashvili tábornok gondolta ki, aki a NATO európai főparancsnokaként olykor részt vett a belső washingtoni politikai döntéshozatalban. A békepartnerség a stabilitást és a biztonság fokozását célozta egész Európában. Az Észak-atlanti Együttműködési Tanácsban, illetve az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezleten részt vevő valamennyi országnak szólt, amely hozzá tudott járulni a programhoz. A partnerek a közösen kidolgozott egyéni partnerségi program alapján vállaltak tevékenységeket. A PFP-programot hivatalosan a NATO brüsszeli csúskonferenciáján jelentették be 1994 januárjában. A védelemmel kapcsolatos együttműködésre helyeződött át a hangsúly, igazi partnerséget teremtett meg a partnerországok és a NATO között.⁴⁵ Az európai biztonság állandó tényezőjévé vált, mert fontos szerepet töltött be a politikai és katonai együttműködés elmélyítésében. Csökkentette a békét fenyegető veszélyeket, elősegítette a stabilitást, jelentősége pedig a gyakorlat és a demokratikus elvek összehangolásában is megmutatkozott. A NATO vállalta, hogy bármelyik partnerrel konzultál, ha közvetlen fenyegetés érné területi épségét, függetlenségét, vagy biztonságát. A program meghirdetését követően számos kifogás merült fel. Egyes szakértők a NATO-kibővítés elodázását látták benne orosz nyomásra, mások szerint ez semmiféle új biztosítékot nem nyújtott a közép-európai országoknak. Kezdetben ezek az országok vezetői elégedetlenségüket hangoztatták, de később egyre inkább kihasználták azokat a katonai együttműködési lehetőségeket, amelyeket a békepartnerség kínált.⁴⁶

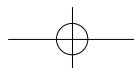

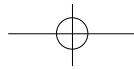

Polgári Szemle · 7. évfolyam 2. szám

Clinton elnök első európai útja 1994 januárjában azt a célt szolgálta, hogy megnyugtassa Nyugat-Európát: Amerika nem feledkezett meg gondjairól és a kelet-európai veszélyről sem. „Azért vagyok itt, hogy megbizonyítsam, hogy Európa az Egyesült Államok érdekeinek a középpontjában áll”, mondta Clinton Brüsszelbe érkezését követően.⁴⁷ Bush elnök 1992-ben kissé elfordult a külpolitikától, hogy a kampányra tudjon a leginkább koncentrálni. Ám ez alatt jelentős változások történtek kontinensünkön és felerősödött ismét az igény az amerikai szerepvállalásra. A korábban hevesen tiltakozó franciák is belátták, hogy összhangban kell haladni azzal a nagy politikai és civilizációs szövetséggel, amely a NATO. Alig egy hét alatt Clinton (többek között) a NATO-központban járt Brüsszelben; a visegrádi országokat a védelméről biztosította, majd Moszkvában az orosz reformok mellett érvelt. A hatalmas méretű apparátus mindennek úgy vágott neki, hogy az utazás előtti percekben még tisztázatlan volt az amerikai álláspont több kérdésben. Maga az amerikai elnök sem volt biztos a békepartnerterv helyességében. De Prágában a visegrádi országok vezetőivel folytatott tárgyalása során kifejtette, hogy a térség szívügye az amerikai vezetésnek, és a NATO-n belül az Egyesült Államok eltökélt híve a bővítésnek. A cseh fővárosban a kétoldalú tanácskozások mellett tető alá hoztak egy nyilatkozatot, amely azt taglalja, hogy a visegrádi csoporton (V-4) kívüli államokat hivatott távol tartani, és nem a tagokat versengésre buzdítani. A biztonsági kérdéskörbe a gazdasági kérdéseket is bekapcsolták. A magyar vezetőség a szomszédos országok érdekeit is szem előtt tartotta. A békepartnerség kiterjesztését nemcsak Oroszország felé, hanem Délkelet-Európára is javasolták. Az elnök útja végén, a V-4 vezetői kissé csalódottan értékelték a látogatást. Nem győzte meg őket az, amit Clinton mondott, és nem bíztak abban, hogy Oroszország megelégedett az- zal, hogy mégsem kerültek be a NATO-ba. Egy egységes amerikai politikát hiányoltak a térségre vonatkozóan. Újdonság inkább Brüsszelben született, az Egyesített Közös Különítmény. Megegyeztek, hogy az atlanti szövetség Nyugat-Európa rendelkezésére bocsát olyan katonai eszközöket, csapatokat, amelyek lehetővé tennének olyan békemissziók teljesítését, amelyben Amerika nem kíván részt venni. Így Európa cselekedhet önállóan, de nem érzi úgy, hogy magára hagyták.⁴⁸

Az 1989-es fordulat elbizonytalanította az amerikai külpolitikát, amire a gazdasági válságra fókuszáló kormányzat nem sok figyelmet szen-

Keskeny Linda – Az amerikai–magyar diplomáciai kapcsolatok (1990–1994)

telt. Miután a gazdasági mutatók feljebb voltak, a hidegháború után az Egyesült Államok ismét a piaci elsőbbségét és a világ vezető szerepét is magáénak tudhatta.

KONKLÚZIÓ

1989. január 20-án adta át utódjának a hivatalát Ronald Reagan. George Bushnak szinte teljesen más nemzetközi viszonyokban kellett meghatározni az Egyesült Államok külpolitikai irányvonalát. A kommunizmus bukásával és a Szovjetunió összeomlásával Amerika egyedüli szuperhatalomként vetélytárs nélkül maradt, és egyfajta csendőrszerep küldetéstudat szerint vett részt a világ politikájában. Az újfajta fenyegetések és kihívások ellen az immár magas fokú technológia, kommunikáció, logisztika nem bizonyult megfelelő eszköznek. A migrációs hullámok, illetve a tömegpusztító fegyverek elterjedésének a megfékezésére addig soha nem látott nemzetközi együttműködésre volt szükség.

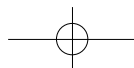
A rendszerváltás után az Antall-kormány felismerte Magyarország lehetőségeit egy olyan szövetségben, amelynek szintén gyorsan kellett reagálni a változásokra és átértelmeznie szerepfelfogását, funkcióját és stratégiáját. Az amerikai–magyar baráti viszonyoknak köszönhetően hazánk elindulhatott a jogállamiság és egy szabad világ felé, amelyről a negyvenéves kommunizmus alatt talán senki sem gondolta, hogy ez az idő egyszer még eljön. A magyar kormány legfőképpen azon fáradozott, hogy Magyarországot „visszavezesse Európába”. Küzdelmei nem voltak hiábavalóak. 1999-ben NATO-tagok lettünk, 2004-ben csatlakozhattunk az Európai Unióhoz. Hasonlóképpen tehetett így több volt szocialista ország, miután megszűnt a Varsói Szerződés. A biztonsági kockázatok, a piacok, a kommunikáció globalizálódásával az amerikai politikának is „globalizálnia” kellett, mert, ahogy a történelem is bebizonyította, Európának szüksége van az Egyesült Államokra.

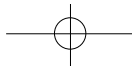
JEGYZETEK

¹ Bokor Pál: Áttörés értékű misszió. *Magyar Hírlap*, 1990. október 21.

² Tar Pál (2003): *In Memoriam Antall József*. Tanú és szereplő. Kairosz Kiadó. p. 176.

³ Bokor Pál: Magyar–szovjet szerződés még az első félévben. Interjú Jeszenszky Gézá-

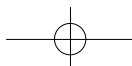

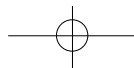

Polgári Szemle · 7. évfolyam 2. szám

val. *Magyar Hírlap*, 1991. április 27.

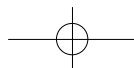
- ⁴ Bokor Pál: A magyar külpolitika kiszámítható. *Magyar Hírlap*, 1990. május 19.
- ⁵ Bokor Pál: Göncz Árpád az amerikai képviselőházban. *Magyar Hírlap*, 1990. május 18.
- ⁶ Bokor Pál: AZ USA nemzetközi fórumokon segít. *Magyar Hírlap*, 1990. május 21.
- ⁷ *Magyar Hírlap*, 1990. június 11.
- ⁸ Bokor Pál: Eseménydús első nap New Yorkban. *Magyar Hírlap*, 1990. október 17.
- ⁹ Tar Pál (2003): *In Memoriam Antall József. Tanú és szereplő*. Kairosz Kiadó, Budapest. pp. 141–142.
- ¹⁰ Tar Pál (2003): *In Memoriam Antall József. Tanú és szereplő*. Kairosz Kiadó, Budapest. pp. 188–191.
- ¹¹ Bokor Pál: Bush új korszakot hirdetett a magyar–amerikai viszonyban. *Magyar Hírlap*, 1990. október 19.
- ¹² Torda Endréné: *Magyar Külpolitikai Évkönyv 1991*. Külügyminisztérium, Dokumentációs Főosztály. pp. 141–142.
- ¹³ Torda Endréné (1991): *Magyar Külpolitikai Évkönyv 1991*. Külügyminisztérium, Dokumentációs Főosztály. p. 247.
- ¹⁴ Torda Endréné (1991): *Magyar Külpolitikai Évkönyv 1991*. Külügyminisztérium, Dokumentációs Főosztály. p. 331.
- ¹⁵ Szilágyi Imre (2004): A magyar külpolitika és délszláv térség 1990 után. *Magyar Külpolitika a 20. században*. Zrínyi Kiadó, Budapest. pp. 261–271.
- ¹⁶ Torda Endréné (1991): *Magyar Külpolitikai Évkönyv 1991*. Külügyminisztérium, Dokumentációs Főosztály. p. 347.
- ¹⁷ Tar Pál (2003): *In Memoriam Antall József. Tanú és szereplő*. Kairosz Kiadó, Budapest. pp. 163–164.
- ¹⁸ Juhász Erika (1999): Magyarország NATO-csatlakozása. *A NATO és a magyar politika*. MTA, Budapest. pp. 21–25.
- ¹⁹ *Magyar Hírlap*, 1990. június 30.
- ²⁰ Glatz Ferenc (1999): *A NATO és a magyar politika*. MTA, Budapest. pp. 44–45.
- ²¹ Manfred Wörner szerint mégis lehetséges a NATO-kapcsolat. *Magyar Hírlap*, 1991. szeptember 14.
- ²² Juhász Erika (1999): Magyarország NATO-csatlakozása. In *A NATO és a magyar politika*. MTA, Budapest. p. 31
- ²³ Eszes Tibor: Át kell alakulnia az atlanti gondolkodásnak. Antall József nyilatkozata. *Népszabadság*, 1991. november 8.
- ²⁴ Glatz Ferenc (1999): *A NATO és a magyar politika*. MTA, Budapest. p. 45.
- ²⁵ Szilágyi Imre (2004): A magyar külpolitika és a délszláv térség 1990 után. In *Magyar külpolitika a 20. században*. Zrínyi Kiadó, Budapest. pp. 271–273.

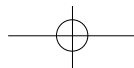

Keskeny Linda – Az amerikai–magyar diplomáciai kapcsolatok (1990–1994)

- ²⁶ Bokor Pál: A BT-csúcsról és a preventív diplomácia korszakáról. Jeszenszky Géza külügyminiszter nyilatkozata. *Magyar Hírlap*, 1992. február 3.
- ²⁷ Serényi Péter: Az ENSZ ajtót mutatott Belgrádnak. *Népszabadság*, 1992. szeptember 24.
- ²⁸ Több száz millió dolláros amerikai segílyt folyósítottak a szovjet atomarzenál és atomhordozók leszerelésére a Nunn/ Lugar Program keretében, amely két szenátor kezdeményezésére indult be.
- ²⁹ Bierling, Stephan (2003): *Geschichte der amerikanischen Außenpolitik. Von 1917 bis zur Gegenwart*. C. H. Beck, München.
- ³⁰ A NATO kész szerepet vállalni. Délszláv rendezés. *Új Magyarország*, 1993. május 25.
- ³¹ Gazdag Ferenc–Kiss J.László (2004): *Magyar külpolitika a 20. században*. Zrínyi Kiadó, Budapest. pp. 202, 275.
- ³² NATO-közlemény: légitámasz – feltételekkel. *Magyar Hírlap*, 1993. augusztus 11.
- ³³ Bierling, stephan (2003): *Geschichte der amerikanischen Außenpolitik. Von 1917 bis zur Gegenwart*. C. H. Beck, München.
- ³⁴ Dr. Tóth Péter (2001): *NATO Kézikönyv*. HM stratégiai Védelmi Kutató Hivatal. pp. 101–104.
- ³⁵ Tar Pál (2003): *In Memoriam Antall József. Tanú és szereplő*. Kairosz Kiadó, Budapest. p. 145.
- ³⁶ P. Szabó József: A kormányzat teljesítményének nincs párja a térségben. *Pesti Hírlap*, 1993. október 2.
- ³⁷ Tar Pál (2003): *In Memoriam Antall József. Tanú és szereplő*. Kairosz Kiadó, Budapest. pp. 162–164.
- ³⁸ Antall Péter–Szabellédy Géza (1994): *Antall József élete képekben*. Tevan Kiadó. pp. 62–63, 70–71.
- ³⁹ Antall József üzenetei. *Népszabadság*, 1992. november 5.
- ⁴⁰ Asmus, Ronald D. (2003): *A NATO kapunyitása. Az új korszak és a szervezet átalakítása*. Zrínyi Kiadó, Budapest. pp. 51–52.
- ⁴¹ Bill Clinton a külpolitikáról. A demokráciák nem háborúznak. *Pesti Hírlap*, 1993. január 19.
- ⁴² Amerika figyel ránk. Jeszenszky a szernek. *Népszabadság*, 1993. április 3.
- ⁴³ Glatz Ferenc (1999): *A NATO és a magyar politika*. MTA, Budapest. pp. 30–31.
- ⁴⁴ Asmus, Ronald D. (2003): *A NATO kapunyitása*. Zrínyi Kiadó, Budapest. pp. 49–50.
- ⁴⁵ Asmus, Ronald D. (2003): *A NATO kapunyitása*. Zrínyi Kiadó, Budapest. p. 73.
- ⁴⁶ Glatz Ferenc (1999): *A NATO és a magyar politika*. MTA, Budapest. p. 46.
- ⁴⁷ Partnerbékesség. *Magyar Narancs*, 1994. január 20.
- ⁴⁸ Glatz Ferenc (1999): *A NATO és a magyar politika*. MTA, Budapest. pp. 50–52.

Polgári Szemle · 7. évfolyam 2. szám

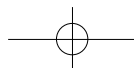
FELHASZNÁLT IRODALOM

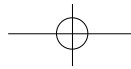
Önálló kötetek, tanulmányok:

- Antall Péter–Szabellédy Géza: (1994): *Antall József élete képekben*. Tevan Kiadó.
- Asmus, Ronald D (2003): *A NATO kapunyitása. Az új korszak és a szervezet átalakítása*. Zrínyi Kiadó, Budapest.
- Bierling, Stephan (2003): *Geschichte der amerikanischen Außenpolitik. Von 1917 bis zur Gegenwart*. Verlag C. H. Beck, München.
- Gazdag Ferenc (2004): Szövetségtől szövetségig: Magyarország útja a Varsói Szerződéstől a NATO-ig. In *Magyar külpolitika a 20. században*. Szerk.: Gazdag Ferenc és Kiss J. László. Zrínyi Kiadó, Budapest.
- Juhász Erika (1999): Magyarország NATO-csatlakozása. In *A NATO és a magyar politika*. Szerk.: Gazdag Ferenc és Kiss J. László. Zrínyi kiadó, Budapest.
- Kiss J. László (2004): A kádárizmustól az EU-tagságig? A magyar külpolitika metamorfózisa. In *Magyar Külpolitika a 20. században*. Szerk.: Gazdag Ferenc és Kiss J. László. Zrínyi Kiadó, Budapest.
- Magyarics Tamás (2000): *Az Egyesült Államok külpolitikájának története*. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest.
- Szilágyi Imre (2004): A magyar külpolitika és a délszláv térség 1990 után. In *Magyar külpolitika a 20. században*. Szerk.: Gazdag Ferenc és Kiss J. László. Zrínyi Kiadó, Budapest.
- Dr. Tóth Péter (2001): *NATO Kézikönyv*. HM Stratégiai Védelmi Kutató Hivatal, Budapest.
- Tar Pál (2003): *In Memoriam Antall József*. Tanú és szereplő. Kairosz Kiadó, Budapest.

Újságcikkek, folyóiratok:

- Magyar Külpolitikai Évkönyv 1990*. Szerk.: Torda Endréné, Külügyminisztérium, Dokumentációs Főosztály, Budapest.
- Magyar Külpolitikai Évkönyv 1991*. Szerk.: Torda Endréné, Külügyminisztérium, Dokumentációs Főosztály, Budapest.
- Magyar Külpolitikai Évkönyv 1992*. Szerk.: Torda Endréné, Külügyminisztérium, Dokumentációs Főosztály, Budapest.
- Magyar Külpolitikai Évkönyv 1993*. Szerk.: Torda Endréné, Külügyminisztérium, Dokumentációs Főosztály, Budapest.
- Magyar Külpolitikai Évkönyv 1994*. Szerk.: Torda Endréné, Külügyminisztérium, Dokumentációs Főosztály, Budapest.

Keskeny Linda – Az amerikai–magyar diplomáciai kapcsolatok (1990–1994)

Fazekas Erzsébet: Göncz Árpád az amerikai képviselőházban.

Magyar Hírlap, 1993. 05.18.

A magyar külpolitika kiszámítható. Göncz Árpád: Bush kitűnően tájékozott.

Magyar Hírlap, 1990. május 19.

AZ USA nemzetközi fórumokon segít. Göncz Árpád repülőtéri nyilatkozata.

Magyar Hírlap, 1990. május 21.

Magyar Hírlap, 1990. június 11. – részletek.

Magyar Hírlap, 1990. június 30. – részletek.

Bokor Pál: Eseménydús nap New Yorkban. Antall: Nélkülözhetetlen az atlanti jelenlét.

Magyar Hírlap, 1990. október 17.

Bokor Pál: Bush ma fogadja Antall Józsefet. Az integrálódás nem megy segítség nélkül. *Magyar Hírlap*, 1990. október 18.

Bokor Pál: Bush új korszakot hirdetett a magyar–amerikai viszonyban.

Washington további hitelprogramokat kezdeményez.

Magyar Hírlap, 1990. október 19.

Bokor Pál: Antall élvezi Bush teljes bizalmát. *Magyar Hírlap*, 1990. október 20.

Bokor Pál: Magyarok között – Kaliforniában. Antall József: áttörés értékű misszió.

Magyar Hírlap, 1990. október 21.

Bokor Pál: Magyar–szovjet szerződés még az első félévben. Interjú Jeszenszky Géza külügyminiszterrel. *Magyar Hírlap*, 1991. április 27.

Manfred Wörner szerint mégis lehetséges a NATO-kapcsolat.

Magyar Hírlap, 1991. 09. 14.

Eszes Tibor: Át kell alakulnia az atlanti gondolkodásnak. A magyar külpolitika perspektívái. Antall József nyilatkozata. *Népszabadság*, 1991. november 8.

Bokor Pál: A BT-csúcsról és a preventív diplomácia korszakáról. Jeszenszky Géza nyilatkozata. *Magyar Hírlap*, 1992. február 3.

Serény Péter: Az ENSZ ajtót mutatott Belgrádnak. *Népszabadság*, 1992. szeptember 24.

Antall József üzenetei. *Népszabadság*, 1992. november 5.

Bill Clinton a külpolitikáról. A demokráciák nem háborúznak.

Pesti Hírlap, 1993. január 19.

Amerika figyel ránk. Jeszenszky a szernek. *Népszabadság*, 1993. április 3.

A NATO kész szerepet vállalni. Délszláv rendezés. *Új Magyarország*, 1993. május 25.

NATO-közlemény: Légicsapás – feltételekkel. *Magyar Hírlap*, 1993. augusztus 11.

P. Szabó József: A kormányzat teljesítményének nincs párja a térségben. Interjú Antall Józseffel. *Pesti Hírlap*, 1993. október 2.

Partnerbékesség. *Magyar Narancs*, 1994. január 20.

